

РАЈКОМ КАТИБИ

Һ Е К А Ј Ә

ДАФ рајонунун жахынлыгында, арх канарында урч пады агачынын алтындагы чайханага киреңгә асча сөрүмүш күзүб тохорады. Кунун истисиндә жола чыкмага мәгсәдүмиз рајком катиби илә көрүшмәк, гатара билет алмага көмөк кәстәрмәји ондан хаһиш стәмәк иди. Һаванын истилији бизи тәнтитмишди. Ән үмдәси исе сөһәр ишдә омалды идик. Бәләдчимиз бизи чохананын ејванына да'вәт етди. Мәнә јахынлашыб тулағыма пычылдады:

—Рајком катиби дө бурдадыр,—әли илә кунч отағы кәстәрди.—Һарданса, кәндәгән гајыдыб, бөлкә кеңиб билет мәсәләсинә дөјсән, сонра көч олар.

Әлбәттә, бундан јахшы дүрсәт әлә гүшмәздү. Амма она нечә јахынлашыб: Мә'наль-мә'налы бәләдчимин узунә бахандо, нә демәк истәдүјүми баша гүшдү.

— Бу дөһгә,—деди,—она сизин һагтымызда мә'лумат верәрәм.

Кундәки отағын гапысыны ачыб ичәри киреңгә кәләгайлы, асчә бир азербәјчанлы гадыны көрүб өзүму итүрдүм. Бәс рајком катиби һаны?—дејә хәјалимдан кечирмәк истәјүрдүм ки, гадын ајага галхды, сифәтинә ишык кими ја-йылан төбәсәдә мәһә јахынлашыб әлини узат-ды:

— Хош кәлмисиз,—деди.—Шаирләри кәјдә ахтарырдык, јердә әли-мизә гүшүшүсүнүз. Ха-һиш едирәм, достунузу да чагырын.

Сатирик достум танымын шаир иди, рајком катиби онун адыны еши-дән кими күлдү—сиз чох охумушам,—дејә мейрибанлыга әлини сыхды.

Сонра чај сүфрәси ар-хасында сөһбәт башланды. О бизә мухтәлиф суалар верирди. Шаир-ләрдә, әдибәләрдә мара-галып, онларын јени әсәрләри илә әлағәдәр фикирләр сөјләјүр, рај-онун умуми вәзјјәти һаггында данышырды. Мән арабир бу сәдә га-дынын сифәтинә бахыр-дым. Мейрибалигтан башга һеч нә јохду: нә киршә, нә сүрмә, нә дө рәнк... Бәлә нәчиб, гонаг учун әлән-ајагдан кед-дә, хейрхәһ тағымла-ра Азербәјчан евләриндә чох раст кәлмәк олар. Мәгсәдүми кизләтмәдим. О мәнә динләјиб күл-күлә:

—Һәр шәј дүзәләр,—деди,—гатар онсуз да ах-шам кедир.

Чај чыңдән сонра бә-ләдчимизи керјә жола салды. Өзүмүз исе рај-ком катибинин машина-на әләшдик. Машина бу-дыр га рајонун доғру апарды. Јоламуз сапса-ры төпәләрин арасында кечиб кедирди. Сонра бу тәпәләр керјә чәки-либ итди, кеншиллик ачылды, узағларда ја-шыл бичәнәкләр, үзүм бағалары, думана бүрүн-мүш дағлар үзә чыхды.

Рајона чатанда әккәз-лүклә һәр јерә бахыр-дым. Үзү Јухары галхан даш дөшәнмиш мәркәзи күчә боју гөдим, тәзә евләр, бағлар, көрүләр, абидәләр, дөңкәләр, мух-тәлиф идарәләр... Рај-ком катиби сом иләрдә-ки јениликләр бәрәдә мә'лумат верирди. Ма-шина јаһышылы бир би-ныннын гарышында да-јанды. Муасир үслубга тәкилән бу сына рајон партија комитәсинин би-насы иди. Тамара муәл-лим машындан гүшән ки-ми, бизи дө рајкома да'вәт етди.—Кәдәк, о бири катибләрдә таншыл олуң,—деди. Бу таншы-лыг узун чәкди, аңчаг мә'налы вә көзә олду. Бу мүддәтдә Тамара му-әллим һара исе кетди, гајытды, биринчи катиб-лә нә бәрәдә исе мәслә-һәтләшди, сонра узуну бизә тутту:

—Сизинлә көрүш кечирмәк истәјүрди. Јәгин ки, е'тираз етмәсизиниз...—Әлбәттә...

Бир саат кечмәмиш рајон мәдәнијәт еви адамла долмушду. Биз сәһнәјә чыкханда там са-килик чөкду. Салона бахтым. Әксәријәти ча-ванлар иди. Сәһнәдә мө-ми үч стул тојумушду. Гаршыда исе микрофон. Биз әләшүдик, рајком катиби Тамара хәһим исе микрофона јахынла-шыб тәкминлә, арамла сөзә бәшләди. Рајона кәлмәжиш, китобларны-мыз һаггында әтрафлы мә'лумат верәндә һей-рәт ичиндә идик. Һәтти сәтирик шаирин бир-ики балача шә'рини әзбәр едди. Бујур, јүксәк вә-зифәли гадынын сәдәли-јинә, бу сәдәликдән до-ған сәмијјәтинә, көзәл вә мә'налы данышығы-на дигәт елә! Нечә фәхр етмәјсән? Илк сөзү мән верәндә бу һиссәләр-дән һәлә гуртара билмә-мишдим. Өз-өзүнә јаран-на бу чох тәбиш вә көзәлишмәз көрүш мәнә тејри-ади та'сир ба-ғышладығы үчүн чы-ғынылыга сөһбәтә баш-ладым. Бунун даһичә лирик шә'рләр охудум. Сонра сәтирик шаир... Салонда күлушләр... Су-аллар... Чаваблар... Бун-лар бир-бирини әвәз ет-дикмә һәгигәтән көзәл, марагалы вә мә'налы бир көрүш алынды. Сонра Тамара муәллим ајага галхыб тыса нитгәлә бу көрүшә јекун вурду.

Елә билдирди ки, ба-шы гарышан катиб биле-тимизи унутмушдур. Она буну дөмәјә чәсарәт ет-мирдим. Машиналарә ә-ләшәндә Тамара муәл-лим она бахдығымы кө-рүб күл-күлә:

—Һәр шәј рајгасында-дыр,—деди,—наһаһат ол-мајин!

Машина јенә Јухары галхырды. Аңчаг Јухары! Даһил күчә кет-кәдә қаралырды. Машина бу-дар күчә илә Јухары галхыгча мәнә һейрәт көтүрүрдү. Чох-чох га-дым, көһнә, балача еј-ванлары нахышылы, сү-тунлу биланларын јаһын-дан өт, бирдән тар-шында бир гала учал-сын. Галадан сонра сә-

дә јенә һундүр бир јер! Бура чыкмаг учун јаһы-шылы шиләләр вәрди. Јухары галханда көз ох-шәјан кеншиллик ачыл-ды, рајон ағачлары, ба-ғлары, евләри, күчәләри илә көрүңдү, сағдык тајалылар, төпәләр би-зә јахынлашды. Лапузла-рда исе јашылылар гојунда ахан бир чај күмүш кими парылды.

Күлләрлә, чичәкләрлә, сармашыларла, мейнә јаргалары илә усту вә јанлары өртүлү олан комага бир гәдәр иста-рәһәтгән сонра бизи апа-рыб жола салдылар. Ва-зәлдә катиб раисин га-пысына јахынлашмаг иста-јүрди ки, рәис әлиндә туттуғу ики билетлә гар-шымыза чыхды. Тамара муәллим мәнә бахыб:

—Бујурди, бу да си-зин билетләр,—деди.

Һәмшн һагисәдән хей-ли кечсә дө бу рајону, Тамара муәллими, о тә-биш көрүшү һеч заман унутма билдирдим. Тама-ра муәллим гатара ми-һәндә бизи кәләчәкдә рајона да'вәт едәчәһин сәләмшиди. Елә билди-рди ки, о буну унут-мушдур. Демә, сөһә ет-мишәм.

Бир ил сонра јенә јәј ајларында сәтирик до-стумла о даг рајонунә кәдәси олду. Әлбәттә, бизи рајком катиби Та-мара муәллим да'вәт ет-мишди. Бизи рајонда елә өзү гарышларды. Һеч дө-јүшмәмишди. Әввәлки сәдә, сәмиш, дөјән-кү-лән гадын иди. Тамара муәллим бизи вәзәлдан гүз кәндә апарды. Јола-да деди:

—Бу дөһә көрүшләр кәндәрдә олачак, зәһмәт ағарлары илә...

Даг кәндәни тәрәф узанан јолун һәр ики тәрәфи јашылыгга кө-рүнмәз олду. Тәрәбә иди, евләр дө баг-бага-тын ичиндә итиб бат-мышды. Кәнд сонки мө-шәкин гүчагында иди. Учу-буагыг көрүмәндә бир бағын јаһында Тама-ра муәллим машындан гүшә-гүшә бизә деди:

—Көрүш бағын ичин-дә олачак.

Јенә һейрәт! Әрик ба-гына киреңгә көзләрим галмыды. Чүңки ағачла-рын чохлуғу илә әрик-ләрин боллуғу тејри-ади бир әваналы јаратмыш-ды. Бу әваналыг ичиндә кечиб кетдикмә, әрикля-рин шәфәт-шәфәт сәј-рышдығыны көрүкчә, онлары йыған, ағачла-рын арасындан оғрун-оғрун бахан, бир-бирин-дән көзәл гызларын кү-лушларыни ешитдикмә сәвчиндрим. Әрикләр рәңк-рәңк иди. Бәлкә дө милајон рәңкдә әрик вәрди! Нәһин һәр ағач-дә, һәттә һәр бугдага бир нечә рәңкдә... Баг гур-тармаг билмиди. Бу да бизә хош кәлдирди, чүңки бир-бирини әвәз едән көзәллик дө гуртармыр-ды. Бағын тала кими ачылыгында, ири әрик ағачларынын дөврәсиндә кечирилән көрүш јолақ шәнлијиндәки мәнзәрә-ни хәтәрләдирди.

Јенә Јухары—дағларә доғру кетди. Бу дөһә көрүш ермәни кәндиндә олду. Әввәл е'тираз ет-мәк истәдүк, ләкин Тама-

ра муәллим бизи сәки-ләшдирди, дөди ки, он-лар Азербәјчан дилини јахшы билдирләр. Клуб азына гәдәр долу иди. Ачыг пәнхәрәләрдән дө бојланыб бахырдылар. Тамара муәллим ајага галхыб данышмага баш-лајанда һейрәтим даһа дө артмышды. Чүңки о ермәнчәк данышырды. Өзү дө нечә сөһбәт, нечә азад, чәтишлик чәк-мәдән, фикирләшмәдән. Јенә көмдә кәлмишдим, һәзгәчәләнмишдим. Ча-мәст бизим чыкышлары-мыз да һәрәртәлә гар-шылады. Башга кәндә жо-ла гүшмәк истәјәндә һеч чүрә бурамаг иста-дирдилар. Ермәни гар-дәшларымызын бу мей-рибанлыгы, сәмијјәти гарышында машындан гүшмәјә мәнбур олду.

Сөһәр башга кәндә көрүш кечирди. Бура-да дө ермәниләр јаша-ырдлар. Көрүшдән сон-ра Тамара муәллим бизә бахыб күл-күлә деди:

—Иңди бизим евә го-наг кәдәлүк.

—Сизин сәй!—һейрәт ичиндә сорудум.

—Бәли, бизим евә. О дағын дөшүндәки ејван-лы бизи кидир.

—Демәк, сиз милаји-јәтчә...

—Бәли, ермәнијәм.

Тамара муәллимин отасы, ағасы, тоғумлары бизи ән доғма адамлары кими гарышлардылар. Һә-јәт о гәдәр дө бөјүк дө-јүлди, амма тәмиз, сә-лишәли вә јарашылы иди. Даш дөшәнмиш ики кичик вә дө ар хыбаньы һәр ики тәрәфиндә мух-тәлиф күл-чичәкләр ады-мын үзүнә күлүрдү. Һәјәтин бир тәрәфиндә гөчмән тут ағачынын алтында, сүфрәли, дө-јүрми столун баш тәрә-финдә сәмовар тојум-лушду. Сәмоварын үс-түндәки тыса борудан түстү галхырды.

Мейрибан, аиләви бир мөчлис бәшләнды. Мән бә'зән Тамара муәллими бахырдым. Онун көрү-шүнә һәм азербәјчанлы-лар, һәм дө ермәниләр кәлдирдилар. Тамара му-әллим онлары ејни сә-мијјәтилә гарышларды-ды. Елә бил вәзифәли ағам дөјүлди, ади, сәдә бир гадын кими дөврә-ныр, күлүр, күлүлүрдү. Бизә өзү чај сузур, һирсәл-һирсәл данышан ағасыны гүчаглајыб са-киләшдирди, һамыја дигәтлә, гајыјла, һер-мәтлә јанашырды.

Һарадан балача бир гыз чыхды, дил-дил өт-мәјә, һанылар охумага бәшләды. Тамара муәл-лимин ағасы Аракек ки-ши јаньыра әләшдиб ты-зы кәстәрди:

—Нәвәмјә,—деди.—Тамара муәллимин гызы.

—Сәнин ағын нәдир?—дејә гыза мүрәчәт ет-дим. Гыз күлүб чаваб верди:

—Солмас.

—Нечаны сифәдә охујурсаң!

—Икинчи сифә кеч-мишәм.

Аракек киши сөһбәтә гарышды:

—Јаман шәјрандыр. Бутун јүгмәләрдә беш-дир. Бутун куну дө ма-һы охујур. Һәм азербә-јчанча, һәм дө ермәнчә...

Мәхтәбдә Азербәј-чан дилини дө өјрәнир, ермәни дилини дө.

Көрүшләримиз сонә чатды. Биз жола гүш-дүк. Рајком катиби Та-мара муәллимин мән һеч заман унутмарам, һар-да дөстүлүгән сөһбәт гү-шүрсә, мән бу сәдә, мейрибан гадындан—тә-пәзәкар партија шим-чәндән сөһбәт ачырам.

Тоғру МАҺМУД